

Reseskildring om resan med Kokemäen Setälät i juni 2014 - Pirjo Sundin

Liverna och deras språk liviska

Häromveckan deltog jag i en gruppresan anordnad av släktföreningen Kokemäen Setälät. Jag trodde det skulle handla om det Livland som fanns i norra Lettland och södra Estland. I stället fick vi höra om ett folk som levde länge i olika trakter av Lettland, och talade sinsemellan olika dialekter. Några bodde nära kusten och andra i skogsområden. Liviska används numera nästan bara av studerande i finsk-ugriska språk, liviska är nämligen mycket lik estniska.

E. N. Setälä har högt anseende bland en del språkintresserade ättlingar till liver. Utan hans två resor 1888 och 1912 med intervjuer och anteckningar, samt hans son Vilho Setäläs fotografier och ljudupptagningar skulle mycket om det liviska språket och livernas kultur vara glömt och okänt.

Språkforskare E. N. Setälä föddes år 1864 och i år firas 150-årsjubileet av hans födelse. För att uppmärksamma denna händelse organiserade Släktföreningen Kokemäen Setälät en resa till det geografiska området där E. N. Setälä gjorde sina uppteckningar och dokumentationer om det livländska språket.

Resan gjordes i en finsk buss, som följde med i båten från Helsingfors och återvände också till Helsingfors hamn, det vill säga bussen var till vårt förfogande under hela resan. Fördelen var att vårt bagage var på bussen även under båtresan.

Som guide hade vi Katrin från Estland som kan tala finska, svenska och även är kunnig i lokal historia. Med på resan var också Diana från Estland som studerar det livländska språket.

Fredagen den 6 juni

Vi samlades tidigt för att lasta in vårt bagage ombord bussen i Helsingfors hamn. Klockan halv nio avgick Eckerö Lines färja Finlandia till Tallinn. Vi fick frukost ombord på båten. Framme i Tallinn blev det buss mot Tartu, med en kaffepaus på caféet Veski (Väderkvarnen). Jag imponerades av stolsryggarna på caféet. Överhuvudtaget fick vi se många exempel på fint trähantverk under denna resa.

Klockan två kom vi fram till universitet i Tartu och serverades lunch i universitetslärarnas eleganta matsal. Därpå blev det en föreläsning av professor emeritus Tiit-Rein Viitso om det livländska språkets historia. Han visade oss en mängd läroböcker i livländska, de flesta för universitetsstuderanden, och även några avsedda för barn.

E. N. Setälä hade suttit på universitetet i Tartu och sammanställt resultaten av sina anteckningar och resor i Livland.

Efter lunch besökte vi KGB:s celler i Tartu. Där fick vi se bilder på och statistik över människor som råkat ut för KGB:s illgärningar och grymheter. Tyvärr ingen nyhet för varken mig eller Anders. Min mormors syster Lyyli tillhörde de olyckliga som "försvann" på trettioalet.

Utmed färdvägen fanns flera minnesmärken från strider och oroligheter.

Den första övernattningen var på Pyhäjärvi Spa Hotel i Otepää. I bubbelpoolen kom jag i samspråk med några spagäster från Sverige. I deras sällskap fanns det någon som varit i Pyhäjärvi Spa sexton gånger!

Lördagen den 7 juni

Nästa morgon körde vi förbi herrgården Sangaste, numera kommunägd, men den tidigare ägarläkten har årliga möten där.

Vi kom därefter in i Lettland.

I Ligatne som ligger 75 kilometer nordost om Riga finner man den hemliga underjordiska bunkern nio meter under mark - under sovjettiden var denna bunker tänkt att tjäna som skyddsrum åt Lettlands kommunistiska elit i händelse av kärnvapenkrig. Härifrån skulle de efter apokalypsen försöka leda livet på den radioaktiva marken ovan jord.

En rysk guide berättade och två tolkar talade samtidigt, en till finska och en till engelska. Det var jobbigt.

Därnere var det kallt - jag ville upp igen så fort som möjligt. Det skulle inte varit kul att sitta därnere någon längre tid. Väl uppe igen träffade jag Anders som

satt på en parkbänk och hade det varmt och mysigt i solen. Han hade gjort rätt i att inte följa med ner.

Landskapet var ganska bergigt där och kallades för Lettlands Schweiz.

Vi kom till Sigulda och de flesta i sällskapet vandrade upp till Turaida, ett slott med anor från medeltiden. Själv köpte jag en rejäl pilgrimsstav i ett marknadsstånd, eftersom min reglerbara gåstav hade gått sönder. I närheten fanns en utsiktspunkt vid en bro. Därifrån kunde man samtidigt se tre slott i omgivningen. Ett av dem var Turaida.

Vi övernattade på hotell Maritim i Riga där det var en fantastisk utsikt över staden från takvåningen.

Söndagen den 8 juni

Resa till staden Talsi och det livländska kustområdet och en by som heter Mazirbe. Där träffade vi Edgar Millers, som fanns vid en byggnad tillägnad det livländska språket och kulturen. Byggnaden var som en teater eller kyrka och innehöll bl.a. en mängd fotografier från E. N. Setäläs besök i trakten. Där fanns också ett konstgalleri och för att finansiera byggnaden såldes konstnärernas alster.

Bygden hade även en kyrka. Den var protestantisk och användes av livlänarna. Under sovjettiden blev kyrkan i behov av restaurering. En officer med anknytning till trakten påpekade att kyrkan syntes från havet och som sådant var ett sjömärke och användbart vid navigering, fick gehör från sovjetmyndigheterna och kyrkan renoverades på statens bekostnad. I anslutning till kyrkan fanns det en energi-sten, en flat stenhäll som i folktron kunde ge energi om man lade sina händer mot den.

Vi fick också höra en föreläsning på engelska av Baiba Suvcanen, dotter till den livländska läraren och historikern Valda Suvcanen. Hon hade besökt museiinstitutets omfattande bildarkiv. Med hjälp av detta bild-material såg hon till att det blev en utställning med 144 fotografier ordnade i arton bildpaneler om livet i livländska byar 1903 - 1927. Panelerna är uppdelade efter olika teman och geografiska områden: naturförhållanden, byggnader, fiske, småbruk, biskötsel, kläde-dräkter, de olika byarnas invånare samt områdets kontakter med Finland. Texterna på panelerna skrevs på liviska, på lettiska samt på engelska. Denna utställning fanns nu i Mazirbe där vi fick studera den närmare och upptäckte att många av fotografierna var tagna av Vilho Setälä.

Fastän liviska knappt talas idag kommer det att leva vidare i sångerna.

Vi serverades en livisk måltid med cikoriakaffe och en gröt, som liknade potatismos med korngryn och köttbitar i. Jag gillade både cikoria-kaffet och "gröten".

I trakterna utanför Dundaga passerade vi en skylt som upplyste om att Baron von Münchhausen hade bott en tid på ett gods i närheten. Han är alltså en historisk person trots att hans berättelser inte alltid är så trovärdiga.

Vi var också längst ut på en udde där Rigabukten möter Östersjön vid en ort som heter Kolka. Där vadade bland annat jag i den långgrunda stranden.

På tillbakavägen via Jurmala fick vi veta att rika ryssar köper hus eller hela våningsplan. En sångare hade till och med köpt två våningsplan!

Övernattning på hotell Maritim i Riga.

Måndagen den 9 juni

Bussen körde från Riga till Staicele och det Livländska Museet Pivalind (svarta storken).

Jag såg många vackra vävda dukar medan jag stod och väntade i toalettkön i Staicele och då passade jag på att fotografera dem.

Tillbaka i Estland.

Vi åkte vidare till Pärnu där vi tog en gruppbild vid en nyuppförd trappa och ett portvalv i centrum. Förr låg en teaterlokal på denna plats och där hade man utropat Estlands befrielse från Tsarrysland 1918. Trappan och portvalvet är en kopia av trappan på den forna teatern.

I Pärnu har jag varit fyra gånger förut, sammanlagt sex veckor på spahotellen.

I Tallinn tog vi Eckerö Lines färja Finlandia tillbaka till Helsingfors.

Vi anlände vid 22-tiden till Helsingfors där vi som vana resenärer tog spårvagn nummer nio till Hotell Societetshuset.